

KALUNDBORG ARKÆOLOGIFORENING

36. årgang nr. 3, september 2023

VÆRLØSETUR MED NIELS BØDKER THOMSEN

Jens Nielsen

Efter flere års tilløb lykkedes det endelig lørdag d. 15. april 2023 at få arrangeret en tur til Værløse og omegn med Niels Bødker Thomsen fra Furesø Arkæologigruppe som kyndig guide. Niels er nok den person, der ved mest om oldtiden på Værløseegnen, og så er Niels desuden en fremragende fortæller og formidler. Fra Kalundborg Arkæologiforening deltog 10 medlemmer og fra værtsforeningen Furesø Arkæologigruppe deltog 5 personer.

Det blev allerede samme dagen aftalt, at Furesø Arkæologigruppe besøger vores forening til en tur på Røsnæs sammen med vores egne medlemmer søndag d. 24. september. (Se længere fremme i bladet).

Stenaldermandens trepanerede kranie. Til højre ses den voldsomme skade på baghovedets venstre side.

Foto: Jens Nielsen.

I museum Mosegården i Værløse besøgte vi en glimrende lokalhistorisk udstilling. Der er også en mindre afdeling med fine arkæologiske fund fra Værløseegnen, hvor det meste af Danmarks oldtid er repræsenteret. Her havde vi god tid til at studere den arkæologiske udstilling med mange interessante fund. Det mest specielle fund i oldtidsudstillingen er et trepaneret kranie. Der er tale om det ældste trepanerede kranie, der er fundet i Danmark. Kraniet har tilhørt en mand, der døde ca. 3.400 f.Kr. Det vil sige lige omkring overgangen fra dyssetid til jættestuetid. Ca. 25 år gammel fik manden et voldsomt slag i venstre side af baghovedet, hvorved en del af kraniet blev knust. Med flintredskaber fjernede man knoglestumper og skrabe knogleranden langs det store hul ren og glat. Manden overlevede operationen, og han levede videre 10-15 år. Læsionen sidder på venstre side af mandens baghoved. Dette skyldes sandsynligvis, at manden blev ramt af en modstander, der havde et stumpt våben i højre hånd.

Her er Niels ved at fortælle om en af de rillesten, der ligger adskillige af i skovene ved Værløse. Rillerne er fra kløvning af sten i historisk tid.
Foto: Jens Nielsen.

Turen gik derefter til skovområder i nabolaget, hvor vi så lidt nærmere på en savgrav og en af de karakteristisk rillesten fra historisk tid samt ruiner af 5 dysser, der alle havde tydelige spor af stenkølvning i historisk tid. Om stenkølvning i historisk tid kan du læse mere i blandt andet Hansen (2016) og Kaul og Krogh (1990). Niels har en detaljeret viden om Furesøegnens fortidsminder, en viden som han på det nærmeste overøste deltagerne med godt suppleret af Erni Lundberg.

Nummer to fra højre er astronom og astroarkæolog Claus Jørgen Clausen, der fortalte om sin interessante forskning i dyssernes og jættestuernes indgangspartiets orientering i forhold til hinanden, til verdenshjørnerne og til visse tilbagevendende astronomiske fænomener.
Foto: Jens Nielsen.

Turen sluttede ved Trekrønerdyssen i Hareskoven, hvor der ligger ruinerne af tre langdysser meget tæt ved hinanden. Trekrønerdyssen blev udgravet i efteråret 1981 under ledelse af museumsinspektør C. L. Vebæk fra Nationalmuseet (Kaul 1994). Her fortalte Niels om det meget spændende knoglemateriale, der blev fundet i dyssekammeret.

Et andet meget spændende indslag i turen var, at astronom og astroarkæolog Claus Jørgen Clausen deltog og fortalte om resultaterne af

opmålinger og analyser af et større antal megalitgraves indganges orientering i forhold til hinanden, til verdenshjørnerne og til astronomiske fænomener. Claus har skrevet en ph.d. om dette emne (Clausen 2016), og han mener at kunne finde nogle meget klare tendenser over store dele af Europa. Af artikler kan blandt andet nævnes Clausen (2012) og Clausen et. al. (2008). Der findes flere artikler på Internettet, når man for eksempel søger på 'astronom Claus Clausen' eller anvender lignende søgeord.

Claus Clausen og Niels Bødker Thomsen drøfter megalitanlæggene.
Foto: Jens Nielsen.

LITTERATUR

Clausen, C. 2012: Danish Passage Graves and Intervisibility. A New Perspective. Acta Archaeologica vol. 83, 2012.

Clausen, C. 2016. The Megalithic Lunar Season Pointer. Ph.d. thesis. 2016.

Clausen, C., Ole Einicke og Per Kjærsgaard 2008: The Orientation of Danish Passage Graves. Acta Archaeologica vol. 79, 2008.

Hansen, Svend Illum 2016: Jættestuebyggerne. Arkitektur i Danmarks stenalder. Kahrius.dk Forlagsaktieselskab 2016.

Kaul, F. 1994: Ritualer med menneskeknogler i yngre stenalder. KUML 1991-92.

Kaul, F. og K. Krogh 1990: En lidet påagtet stenklovningsteknik – og om oldtidsminder som stenbrud. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1990.

DAA's ÅRSMØDE OG ÅRETS ARKÆOLOG 2023

Jens Nielsen

Årets arkæolog 2023 blev Nationalmuseets mangeårige medarbejder Per Poulsen.

Foto: Karen Vestergaard.

Søndag d. 16. april holdt DAA sit traditionelle årsmøde i Møntergården i Odense. Den gamle redaktør vil være så hensynsfuld ikke at kommentere selve mødet, men til gengæld var der gode og interessante foredrag med helt ny viden inden for dagens to emner. Det blev oplyst, at der var 36 tilmeldt fra arkæologiforeninger fra hele landet, og den gamle redaktør kunne da også tælle mindst 30 tilstedeværende. Kalundborg Arkæologiforening var pænt repræsenteret med 8 medlemmer.

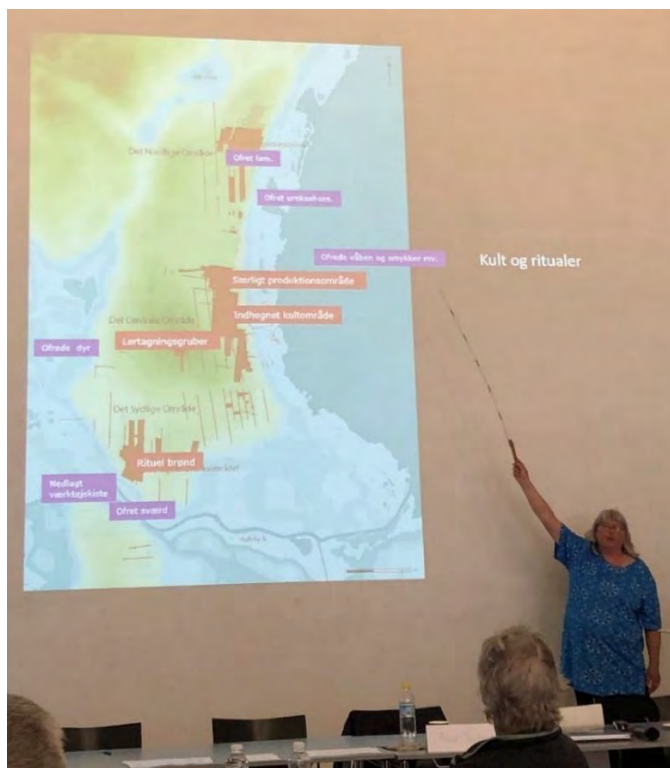
Siden 1992 har DAA, der tidligere hed SDA, udnævnt en person, der har gjort sig fortjent til at blive udnævnt til at være årets arkæolog. Denne gang blev det Per Poulsen, som har 50 års ansættelse på Nationalmuseet bag sig. Gennem de mange år har Per deltaget i et imponerende stort antal af Nationalmuseets største og mest interessante udgravninger over hele landet. Det gælder ikke mindst de storstilede udgravninger af Tissøpladsen fra yngre germansk jernalder og vikingetid, hvor den gamle redaktør havde den udsøgte fornøjelse at arbejdede sammen med Per i årene 1995-2003. En lang række af vores forenings medlemmer har gennem årene deltaget i de spændende udgravninger ved Tissø og har derigennem været i tæt samarbejde med Per. Du kan læse mere om Per i Josefine Bicans artikel i Fund&Fortid nr. 3. 2022.

Traditionen tro var der et par rigtig gode foredrag. Arkæolog Lasse Sørensens foredrag ”Agerbrugets ekspansion til Sydskandinavien – hvornår, hvordan og hvorfor?” baserede sig blandt andet på Lasse Sørensens ph.d. fra 1914: ”From hunter to farmer in Northern Europe. Migration and adaption during the Mesolithic and Bronze age”. Det er et emne, som Lasse har arbejdet videre med, og hvor de nyeste naturvidenskabelige metoder er taget i anvendelse på blandt andet menneskeskeletter, kornkerner og keramik. Det var simpelthen et vanvittigt spændende foredrag!!! Overgangen fra fisker, jæger og samler til bondeerhvervet har været diskuteret gennem mange år. Lige nu peger Lasses forskning i retning af, at indvandrede bønder har levet samtidig med de oprindelige jægere, fiskere og samlere i perioden 4.000-3.700 f.Kr.

Josefine Bican holdt foredraget ”Nyt fra Tissø”. Her blev der fremlagt de nyeste resultater fra arbejdet med Tissøpladsen fra yngre germansk

jernalder og vikingetid. Det drejede sig specielt om arkitektur, funktion og kult. Josefine er velkendt af mange af vores forenings medlemmer fra de mange års udgravning på Tissøpladsen, hvor Josefine har været daglig leder af en stor del af feltarbejdet, og hvor medlemmer af Kalundborg Arkæologiforening ved flere lejligheder har deltaget. Josefine har holdt flere foredrag om Tissøpladsen på Formidlingscenter Fugledegård og flere andre steder. Under foredraget viste Josefine en hel del billeder fra udgravningerne, og de fleste af disse var (naturligvis) fotograferet af årets arkæolog 2023, Per Poulsen.

Nu venter vi spændt på, at en større publikation om Tissøpladsen bliver afsluttet.

Josefine Bican fortæller om Tissøpladsen.
Foto: Karen Vestergaard.

MUSEUM VESTSJÆLLAND

ARKÆOLOGI FACEBOOK

Museum Vestsjælland - Arkæologi

13. maj kl. 19.43 · 🌐

...

Så har Slots- og Kulturstyrelsen igen uddelt midler til at sikre vores fælles viden om et udvalg af de fortidsminder, der er ved at blive nedbrudt af dyrkning og erosion rundt om i landet.

Dobbeltjættestuen ved Baadslunde på Vestsjælland er for andet år i træk blandt de støttede lokaliteter, og det betyder, at vi kan fortsætte den arkæologiske udgravning af de to store jættestuekamre og den jordbyggede høj der omgiver dem.

Faktisk er vi allerede gået i gang med udgravningen, og vi bevæger os langsomt ned igennem de mange lag, sten og store stenspor fra jættestuernes kamre. Udgravningen bidrager med ny viden om opbygningen af de imponerende bygningsværker som de over 5000 år gamle jættestuer udgør, og om de komplicerede gravkikke og ritualer der blev foretaget i bondestenalderens midte.

<https://silks.dk/truede-fortidsminder-udgraves-og...>

HOLMEGÅRD MOSE OG VÆRK

Jens Nielsen

Sammen med vores gode venner i arkæologiforeningerne ”Tværpilen”, ”Flækken” og ”Furesø Arkæologigruppe” deltog nogle ganske få medlemmer af Kalundborg Arkæologiforening på en fælles tur til Holmegård Mose og Værk søndag d. 14. maj 2023.

Deltagerne blev guidet ud på en spændende tur i det gamle moseområde af arkæolog Kristoffer Buck Pedersen, der har et indgående kendskab til mosen og de mange arkæologiske fund fra stenalderen, der er fra området. Kristoffer er kulturarvschef i Sydøstdansk Museum.

Her ses selskabet ved et af de tre steder, hvor Kristoffer havde valgt at fortælle om mosens historie og de tidligere udgravninger. Holmegård Mose er et meget stort moseområde, som vi kun nåede at besøge en meget lille del af.

Foto: Jens Nielsen.

Turen i Holmegård Mose var på en lille kilometer og varede en times tid i et adstadigt tempo mellem Kristoffers tre fortællesteder. Kristoffer er en fremragende formidler, og han gav fine forklaringer på mosens historie, tørvens betydning for placeringen af Holmegård Glasværk og den arkæologiske forskning, som tog fart i forbindelse med tørvegravningerne under anden verdenskrig. Kristoffer kom også ind på de perspektivrige nyeste fredningstiltag.

Kulturarvschef Kristoffer Buch Pedersen fortalte engageret om Holmegård Mose.

Foto: Jens Nielsen.

Vedrørende de arkæologiske undersøgelser i mosen blev der blandt andet fortalt om Anders Fischers udgravning af Trollesgavepladsen, som er en plads fra brommekulturen, og om Carl Johan Beckers udgravninger under anden verdenskrig af maglemoselokaliteten Holmegård IV med helt fantastiske bevaringsforhold for genstande af ben, tak og træ. Maglemosepladsen befandt sig under fugtige forhold dækket af 3 meter tykke tørvelag. Pladsen blev kun delvis undersøgt, og arbejdet

foregik under et ekstremt stærkt tidspres på grund af tørvegravningen. Stedet havde været besøgt flere gange i Maglemosetiden, og der kunne konstateres spor af seks bosættelser. Der var velbevarede barkgulve fra hytter, og i udsmidslagene blev der fundet mange velbevarede knogler fra urokse, elsdyr, kronhjort, rådyr, vildsvin, bæver, odder samt fugle og fisk. Fiskebenene var især fra gedder, men maller var også repræsenteret. Der blev fundet pile, spyd og buer – blandt andet verdens ældste bevarede bue. Den forhistoriske kulturarv i Holmegård Mose er i international særklasse, og der kendes ikke andre lokaliteter i Vest- og Centraleuropa med så mange og så velbevarede indlandsbopladser fra første halvdel af mesolitikum.

Montre med tandede benspidser. Medlemsbladets udsendte medarbejder, den gamle forstokkede redaktør, kunne ikke rigtig forstå idéen bag udstillingens design.

Foto klippet fra museets hjemmeside.

I kælderen under glasmuseet er der en lille udstilling af fund fra udgravningerne i Holmegård Mose. Man hæfter sig især ved de velbevarede oldsager af organisk materiale og i særdeleshed sagerne af træ. Ud over som tidligere nævnt verdens ældste bue kan nævnes flere kraftige køller af træ, og der var også mange fine genstande af ben og tak.

Flintflækker fra brommepladsen Trollesgave har af udgraveren, Anders Fischer, været sat sammen med de flintblokke, de i sin tid er afspaltet fra. Her ses flækkerne lagt op i den rækkefølge, flintsmeden i oldtiden producerede dem. Ret meget tættere på flintsmedens arbejde, og de overvejelser han har gjort sig undervejs i processen, kan man vist ikke komme. Trollesgavepladsen er publiceret af Anders Fischer i blandt andet Acta Archaeologica vol. 60. 1987.

Foto: Jens Nielsen.

I den ældre stenalder har mosen kun været beboelig i sommerhalvåret, og turens deltagere ud i moseområdet kunne måske få en lille smule fornemmelse af, hvorledes det i stenalderen har været at ankomme til sommerpladsen en lun forårsdag med solskin og høj himmel.

Man må sige, at museet i kælderen var en stærk kontrast til den lyse og solbeskinne virkelighed i mosen lige uden for. Et kulsort rum med meget sparsom belysning og opsætninger af fantastiske oldsager i mon-trer, hvor de mange fine genstande stort set drukner i det dunkle og i noget besynderligt ”design”. Det skal dog på ingen måde ødelægge det gode humør, for arrangementet som sådant var fint tilrettelagt, og så er det altid en dejlig oplevelse at gense nogle af vennerne fra andre af de sjællandske arkæologiforeninger.

På et falloslignende stykke pølseflint har man i oldtiden indridset blandt andet menneskefigurer. Efterfølgende er stykket blevet hugget i stykker, men udgraveren, Anders Fischer, har atter sammensat stykkerne. Genstanden er udgravet på maglemoselokaliteten Holmegård V. Stykket har forskellige indridsede abstrakte mønstre over det meste af overfladen, men en enkelt stærkt stiliseret menneskelignende figur, antagelig en mand, kan rimeligt sikkert udskilles, og der er muligvis yderligere to stærkt stiliserede menneskefigurer. Stykket er udførligt publiceret af Anders Fischer i Acta Archaeologica vol. 45. 1974.

Foto: Jens Nielsen.

Fra medlemsbladets udsendte medarbejder skal der lyde en stor tak til Kristoffer Buck Pedersen for de informationsrige fortællinger og en stor tak til fællesturens initiativtagere og arrangører.

MUSEUM VESTSJÆLLAND ARKÆOLOGI FACEBOOK

4. juni 2023

Museum Vestsjælland - Arkæologi

15 t. · 🌐

...

Grundig oprydning!

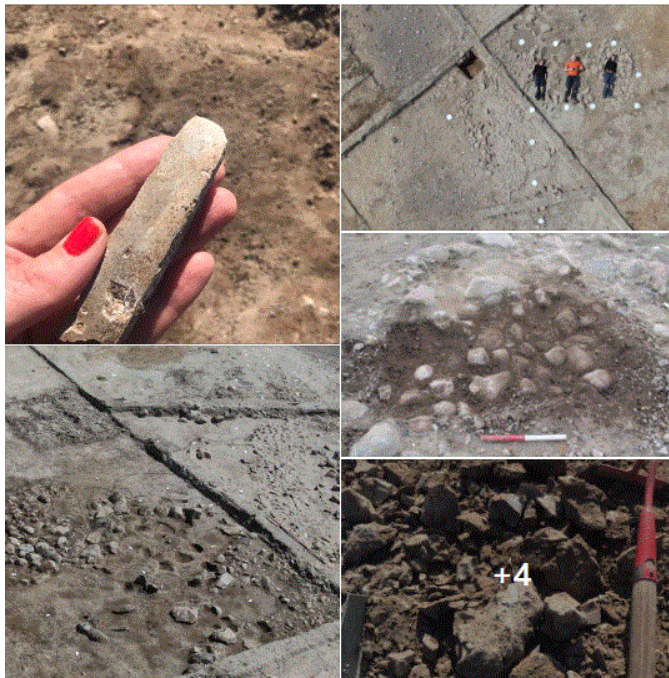
I de seneste uger har museets arkæologer været i gang med at udgrave et kammer i en dobbeltjættestue fra bondestenalderen (ca. 3300-3200 f. Kr.).

Mens det ene kammer i dobbeltjættestuen er bedre bevaret og indeholder rester fra gravlæggelserne, har dette kammer ligget højere i landskabet, og dermed været mere udsat for dyrkning i de 130 år der er gået siden gravhøjen blev sløjfet. Den ene del af dette kammer er næsten pløjet bort, men under kammeret er der lag der ser ud til at orientere sig mod det andet kammer, der derfor måske er ældst.

Den anden del af kammeret er bedre bevaret, med spor efter de store bæresten der har dannet det knap 1,9 meter brede og 10,7 meter lange kammer.

På et tidspunkt må kammeret være gjort grundig rent, for selvom gulvet i mange år har været forseglet af et lag nedstyrtet knust flint, har vi indtil nu kun gjort få fund i dette kammer – nogle fragmenter af en ildskærnet mejsel.

På billederne er der anvendt arkæologer som målestok i den nordøstlige del af jættestuekammeret. Og til orientering giver det rigtig god mening, at man i bondestenalderen begravde de døde i kamrene. Det er i hvert fald ikke videre behageligt at ligge på stengulvet for levende... 😊

GRØNHØJ

Jens Nielsen

Arkæologiforeningens fortidsmindeplejegruppe tager sig rigtig godt af nogle af Kalundborgegnens fredede gravhøje. Fra at have været kamoufleret fuldstændig usynlige i landskabet, har frivillige arbejdskræfter befriet fortidsminderne for træer og buske, så de nu præsenterer sig på bedste vis i landskabet. De er blevet synlige, og oldtidens monumentale begravelsessteder må i sin tid netop være blevet opført for at blive set; ellers giver placeringen i landskabet og den store arbejdsindsats, byggeriet har krævet, ikke megen mening.

Det gode selskab indtog den medbragte mad ved foden af den nu atter velplejede jættestue Grønhøj.

Foto: Jens Nielsen.

Grønhøj, der ligger på Dysselodden mellem Ubbø og Ugerløse, er en jættestue, og den er et af de fortidsminder, plejegruppen har haft under

kærlig behandling gennem et par år med et resultatet, der er blev meget markant. Det havde arkæologiforeningens medlemmer lejlighed til at iagttage på nærmeste hold på en tur til stedet onsdag d. 14. juni 2023. Normalt er der ikke offentlig adgang til jættestuen, men det var der denne dag i kraft af lodsejer Lars Smidths gæstfrihed. I tilgift var der adgang til endnu en jættestue, der normalt heller ikke er offentlig adgang til, blot 50 meter fra Grønhøj hos lodsejer Lisa Ilanza Pedersen.

Formand Helle Gjøl bød de i alt 17 deltagere velkommen. Herefter blev den medbragte mad indtaget ledsaget af Lisbeth Pedersens til lejligheden medbragte Jubilæumssnaps. Det var nemlig præcis 40 år og 1 dag siden, Lisbeth som berejser for Skov- og Naturstyrelsen besøgte Grønhøj for første gang. Anders Fischer fortalte om jættestuen, og deltagere var naturligvis inde i det lavloftede kammer.

*Anders Fischer med rød T-shirt i midten af billedet fortæller om Grønhøj. Ved siden af Anders står lodsejer Lars Smidth med hat.
Foto: Jens Nielsen.*

Turen fortsatte til fods til en anden jættestue, der ligger blot 50 meter fra Grønhøj. Den fortalte Anders også om. Her er der anderledes højt til loftet inde i kammeret, der er noget over 2 meter højt. Medlemsbladets udsendte medarbejder erindrede sig, at det efterhånden måtte nærme sig 70 år, siden han første gang besøgte denne jættestue med sin skoleklasse og lærer Alfred Grand fra kommuneskolen i Uby.

Kaffen blev indtaget i lodsejer Lisa Ilanza Pedersens kæmpestore have, der er befolket med spændende figurer og skulpturer. Karen Boysen reciterede Oehlenschlägers "Guldhornene" og Søren Rasmussen takkede lodsejerne for deres gæstfrihed, højplejerne for deres store arbejdsindsats og for de fremmødte deltageres interesse.

Deltagerne sluttede dagen med et klassebillede på toppen af Grønhøj.
Foto: Lars Smidth.

JÆTTESTUETOMTEN VED SKÆLSKØR NOR

Jens Nielsen

Tirsdag d. 20. juni 2023 havde arkæologiforeningens medlemmer mulighed for at besøge Lone Claudi-Hansens spændende udgravning af en jættestuetomt med en fantastisk flot beliggenhed ved Skælskør Nor. Du kan et par andre steder i dette medlemsblad se opslag fra Museum Vestsjælland Arkæologi Facebook om udgravningen af jættestuetomten. Opslagene er også blevet delt på Kalundborg Arkæologiforening Facebook, som jeg hermed skal anbefale, at man bliver medlem af.

8 af foreningens medlemmer benyttede sig af det spændende tilbud, hvor Lone gav os en opdatering på de resultater udgravningsholdet indtil videre, er kommet frem til.

Skælskør Nor. Udgravningsleder arkæolog Lone Claudi-Hansen fortæller. Bemærk den usædvanligt smukke udsigt over Skælskør Nor.
Foto: Jens Nielsen.

Turen til Skælskør Nor fandt sted en lille en uge efter, at foreningens medlemmer havde mulighed for at besøge de to tidligere omtalte intakte jættestuer på Dysselodden mellem Ugerløse og Ubby. Ved Skælskør Nor kan det være vanskeligt at forestille sig, at der på det sted, hvor man nu er i færd med omhyggeligt at udgrave gulvlag og standspor efter bæresten, har ligget en jættestue, hvor højen må have været mindst lige så stor som Grønhøj mellem Ugerløse og Ubby. Kammeret ved Skælskør Nor har været betydeligt større end kammeret i Grønhøj. Det har været interessant at følge udgravningen af jættestuetomten, hvor arkæologerne efterhånden er nået så dybt ned i lagene, at man kan begynde at udskille forskellige detaljer.

Ud over arkæologerne Lone Claudi-Hansen og Josefine Gudmann Hansen fra Museum Vestsjælland deltog 6 glade og ihærdige arkæologistuderende fra Københavns Universitet i dette års udgravning.

Skælskør Nor. Lone Claudi-Hansen fortæller om udgravningen, mens Josefine og de studerende knokler i den voldsomme sommervarme.
Foto: Jens Nielsen.

Museum Vestsjælland Arkæologi tirsdag d. 20. juni 2023.

Samme dag og ganske kort tid efter at medlemmer af arkæologiforeningen havde besøgt udgravningen ved Skælskør Nor, bragte Museum Vestsjælland Arkæologi Facebook nedenstående opslag. Vores fælles frivillige soldehold forventes at deltage i september måned, når udgravningen har holdt en sommerpause. Når tiden nærmer sig, bliver der sendt invitation ud til de personer, der er tilmeldt soldeholdet.

Kalundborg Arkæologiforening følger opmærksomt Museum Vestsjællands udgravning af en jættestuetomt ved Skælskør Nor.

TINGHØJ D. 22. JUNI 2023

Jens Nielsen

Så flot og nyplejet så Tinghøj ud d. 22. juni 2023, da nogle folk fra Kalundborg Arkæologiforenings fortidsmindeplejegruppe havde haft den fine bronzealderhøj under kærlig pleje. Fra venstre ses Søren Rasmussen, Lisbeth Pedersen, Joan Oddershede og Merete Gertz.

Foto: Anders Fischer.

For blot et par år siden var Tinghøj gennem årene blevet fuldstændig overgroet med buske og træer. Efter en grundig indsats af fortidsmindeplejegruppen er højen nu igen blevet synlig i landskabet.

Medlemmer af Kalundborg Arkæologiforening besøgte Tinghøj d. 22. september sidste år, umiddelbart efter at den stærkt tilgroede høj for første gang i mange år var blevet ryddet for træer, buske og anden uønsket vegetation. Fra plejegruppen er der positive meldinger om, at det beskyttende græstørvsdække over højen allerede er blevet mere stabilt, samt at tidligere overskyggede overdrevsplanter, der nu har fået lys og luft, er i god fremgang. Det har dermed vist sig, at overdrevsplanterne ret hurtigt regenererer, når blot der skabes de rette forhold for dem.

TUR TIL FORTIDSMINDER PÅ SLAGELSEEGNEN

Søndag d. 3. september Kl. 10:00.

Vores medlem, Elin Johansen, har arrangeret en spændende foreningstur til nogle af Slagelseegnens fortidsminder, og vi glæder os rigtig meget til turen og til, at du deltager.

Vi mødes kl. 10:00 på parkeringspladsen ved Antvorskov Klosterruin. Her er der velkomst og introduktion, og hvis du har taget termokanden med, er der tid til en hurtig kop kaffe.

Næste destination er jættestuen Rævehøj eller Rævebanke ved Slotsbjergby. Her parkerer vi på en græsmark ud for Jættehøjvej 12, 4200 Slagelse. Fra parkeringen er der 100 meter til jættestuen. Indgangen til jættestuen er meget lav, så man må kravle for at komme ind i kammeret. Når du skal ind og se nærmere på kammeret, er det en god idé at have en lygte med.

Fra Rævehøj/Rævebanke går turen videre til Kongedyssen eller Kong Slavs Grav, der er en langdysse med mange bevarede randsten. Adressen er: Stendyssegård, Bauehøjvej 4, 4200 Slagelse.

Næste lokalitet er Hvilehøj, som er en bronzealderhøj, hvor der i middelalderen blev rejst et stort trækors. Her skal vi høre historien om den lokale helgen, Hellig Anders, der havde en særlig oplevelse på dette sted. Hvilehøj ligger på et højdedrag, og der er en meget smuk udsigt fra højen. Hvis sigtbarheden er god, kan man muligvis se helt til Fyn, og måske kan vi også få øje på Trelleborg, som ikke ligger særlig langt fra Hvilehøj. Adressen er: Korshøjgård, Korshøjvej 2, 4200 Slagelse.

Så kører vi tilbage til Antvorskov Klosterruin, hvor der er borde og bænke, vi kan benytte os af, når den medbragte frokost indtages. Efter frokosten får Kim Jacobus Paulsen ordet. Kim er forstander på Lise-lund Højskole, og desuden er han historiker og ekspert i tegl. Sammen

med Kim ser vi på ruinerne samt hører om stedets historie, og Kim vil fortælle om nogle af de gamle munkesten og deres oprindelse.

Fra ruinerne skal vi lige en tur over på den anden side af vejen til Lise-lund Højskole. Her inviterer højskolen på kaffe og kage i Martin A. Hansens mindestue. Der skulle også være tid til at se lidt på højskolen og dens park, og så er tiden vist inde til at sige tak for i dag.

PROGRAM

Kl. 10:00-10:20 **Antvorskov**. Velkomst og kaffe. P-plads ved ruinen.

Kl. 10:30-11:30 **Rævehøj**. Jættehøjvej 12, 4200 Slagelse.

Kl. 11:45-12:15 **Kongedyse**. Stendyssegård. Baunehøjvej 4, 4200 Slagelse.

Kl. 12:30-13:00 **Hvilehøj**. Korshøjgård. Korshøjvej 2, 4200 Slagelse.

Kl. 13:15-13:45 **Antvorskov**. Frokost. P-plads ved ruinen.

Kl. 14:00-15:00 **Ruin og munkesten** v/Kim Jacobus Paulsen.

Kl. 15:00-16:00 **Liselund Højskole**. Kaffe i Martin A. Hansens mindestue, besøg i parken og tak for i dag.

Tilmelding til Helle Gjøl senest søndag d. 27. august på e-mail
morgjol@gmail.com

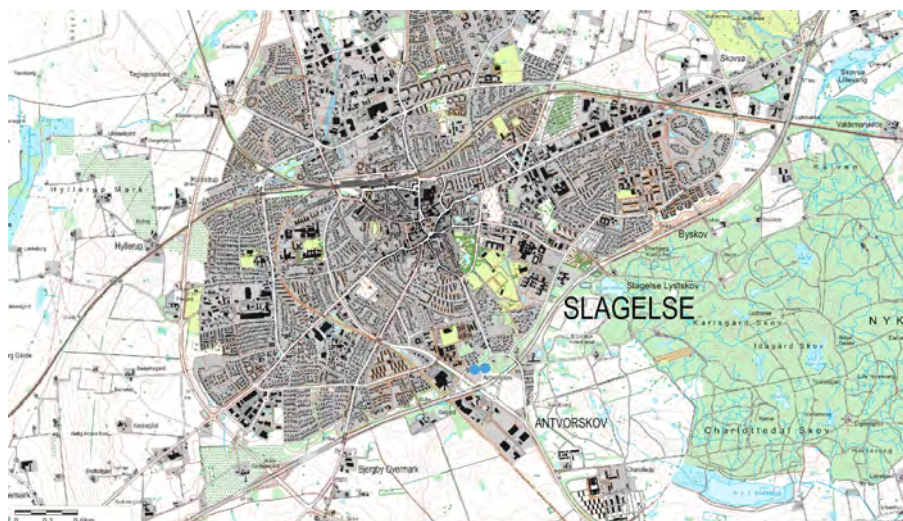
Da man i 1914 udgravede jættestuen Rævehøj ved Slagelse, fandt man bunkevis af knogler.

Foto: Nationalmuseet.

Bronzealderhøjen Hvilehøj med Hellig Anders Kors.

Foto: Lis Johansen.

De to blå prikker på kortet angiver Antvorskov Klosterruin til højre og parkeringspladsen til venstre. Vejen, der fører til parkeringspladsen, hedder Grønningen. Det er her vi mødes kl. 10:00, når arrangementet begynder.

RØSNÆSTUR SAMMEN MED FURESØ ARKÆOLOGIGRUPPE

Søndag d. 24. september 2023 kl. 10:30.

Så skal vi atter ud på en spændende tur. Denne gang sammen med vennerne fra Furesø Arkæologigruppe. Det vil være dejligt, hvis rigtig mange af Kalundborg Arkæologiforenings medlemmer vil deltage og tage sig godt af vores gæster.

Turledere bliver Jens Nielsen fra Kalundborg Arkæologiforening og Lars Lundgaard, der er formand for Kalundborg Museumsforening. Vi skal se megalitanlæg, bronzealderhøje og historiske skanser, som Jens og Lars vil fortælle lidt om på en tur i et fantastisk landskab.

Fra Kalundborg Museum til spidsen af Røsnæs er der 16 km, hvor vi undervejs på turen gør holdt ved enkelte fredede fortidsminder, og vi kommer forbi mange andre.

PROGRAM

10:30–11:15 **Kalundborg Museum.** Kaffe, velkomst og introduktion. Helle og Jens.

11:30–12:00 **Vriedysse.** Dysse og jernalderbosættelse. Jens.

12:15–12:45 **Underdysse.** Dysse. Jens.

13:00–13:30 **Nyrupgård.** Dysse, jættestue og jernaldergrave. Jens.

13:45–14:15 **Naturrummet.** Frokost. Der er moderne toilet, borde og bænke.

14:30–15:00 **Egeshøj.** Bronzealderhøj/bavnehøj og andre fortidsminder. Jens.

15:30–16:30 **Røsnæs.** Kaffe. Skanse og fyr. Lars.

Fra parkeringspladsen og ud til Røsnæs fyr og Sjællands vestligste punkt er der en spadseretur på ca. 600 meter. De øvrige lokaliteter kan vi parkere tættere ved.

Tilmelding til Jens Nielsen senest søndag d. 17. september på e-mail
jen@vestmuseum.dk

MENNESKET FRA AFRIKA

De tidlige faser i menneskets udvikling – før Homo sapiens kom til Europa.

Kalundborg Museums foredragssal onsdag d. 15. november kl. 19:00.

En spændende aften med Erni Lundberg, Furesø Arkæologigruppe.

Det er yderst sjældent, at man har adgang til at få fingrene i redskaber, der er frembragt af de allertidligste mennesker i Afrika. Der er tale om redskaber, hvor de ældste er fremstillet for rundt regnet et par millioner af år siden. Denne enestående chance har Kalundborg Arkæologiforenings medlemmer nu fået, når vi får besøg af Erni Lundberg fra Furesø Arkæologigruppe. Erni har besøgt flere af de ældgamle lokaliteter, og han har desuden sat sig dybt ind i emnet.

Vi får i dette arrangement mulighed for at fordybe os i den seneste viden om de tidlige faser i menneskets udvikling – afgrænset til tiden før Homo sapiens kom til Europa.

Det kommer til at foregå som en spørgetime omkring et bord med autentiske arkæologiske genstande, som man kan røre ved og bruge som ledetråde for en samtale om de første menneskers formodede levevis. Oldsagerne er overfladefund fra Sydeuropa, Nordafrika og Østafrika, der er opsamlet i samspil med Furesø Arkæologigruppe.

Typerne repræsenterer Homo habilis, Homo erectus, Homo neanderthalis og Homo sapiens.

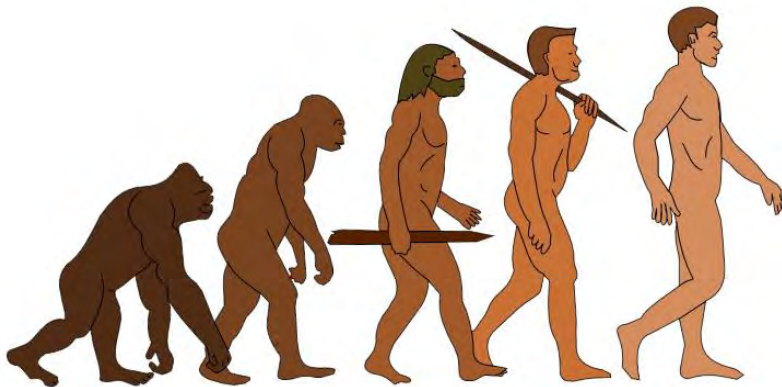
Deltagerne får tilbudt adgang til det tilhørende baggrundsmateriale opdateret med de seneste erkendelser vedrørende vores oprindelse.

På næste side kan du se billeder af nogle af de redskaber, som Ernie vil fortælle om.

Af hensyn til kaffe og kage er der tilmelding til formand

Helle Gjøl senest onsdag d. 8. november

morgjol@gmail.com

OPFØLGNING PÅ DE MULIGE NAUSTER PÅ ULVSHALE NORD

Jens Kristian Nielsen

I Kalundborg Arkæologiforenings medlemsblad nr. 2, 2023, bragte jeg en artikel om mulige nauster blandt andet på Ulvshale på Møn: *På Ulvshale på nordspidsen af Møn ligger en række på mindst 3 mulige nauster (muligvis 4 eller 5). Navnet Ulvshale omtales første gang i 1388, og betydningen er ifølge Bent Jørgensen i Stednavneordbog 1995 "ulvs hale". De mulige nauster er ca. 21 meter lange og ca. 9 meter brede. I området foran de mulige nauster er der gjort en del fund fra vikingetiden blandt andet dirhem, mønter, vægtlodder og fibler. Fundene kunne indikere, at der har ligget en handelsplads i vikingetiden. Ved siden af ligger Ulvshale Skanse. Skansen er opført i 1808 under Englandskrigene 1807-14, som forsvar af den smalle gennemsejling mellem Ulvshale og Nyord. (Den store danske – lex: Navnet Nyord nævnes 1231 som Nyorth, 2. led måske af gammeldansk warth 'vagtpost').*

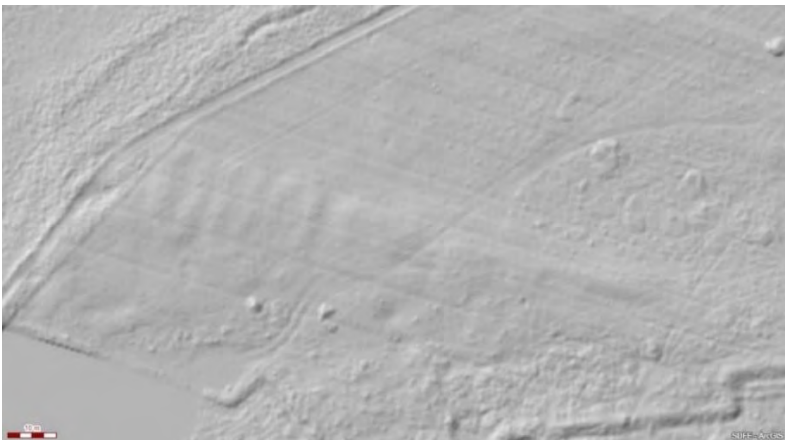
Det lokale museum har lavet følgende vurdering af de mulige nauster (forkortet): *De mulige nauster på Ulvshale ser oplagte ud. I forhold til de norske eksemplarer og de to fra Harrevig i Jylland, ligger disse drejet, så adgangen til vandet ikke er ligefrem. Til gengæld kan størrelsen godt passe til et skib af mellemstørrelse. Nauster i Danmark er meget sjældne, faktisk så sjældne, at dem fra Harrevig er de eneste, som er nogenlunde anerkendte. Naust er i højere grad et vestnorsk fænomen. De anløbspladser fra germansk jernalder og vikingetid, som der er udgravet i tidens løb, omfatter ikke bådhouse. Det betyder ikke, at der ikke kan være bådhouse på Ulvshale; som sagt ser de inciterende ud på Kortviseren. Som nævnt, er der allerede kendte fund i området. Det kunne jo passe fint med bådhouse. Svar kommer vist kun af en egentlig undersøgelse, for dels skal det fastslås, at der virkelig er tale om bådhouse, dels at de er fra vikingetid. Konstruktioner i forbindelse med*

middelalderens fiskeri i de indre danske farvande er velkendte i bred-zonerne.

Vikingskibsmuseets bemærkning: Vi følger spændt med i, hvad Museum Sydøstdanmark måtte finde ud af, og er særligt opmærksomme ved aktiviteter i vores tilstødende ansvarsområde.

Ulvshale ort (Kortviseren).

Ulvshale skyggeort (Kortviseren).

Det lokale museum har nu undersøgt stedet, og forklaringen er en anden end nauster. Observationen har forbindelse med skansen på Ulvshale, men er stadig en vigtig opdagelse. Fund og Fortidsminder beskriver: *Bygninger, Nyere tid (dateret 1808 - 1814 e.Kr.). Tre tomter fra mandskabsbygninger. Hver tomt ca. 20 NØ-SV x 11 x 0,8 m. Mandskabsbygningerne formodes anlagt i 1808 samtidigt med de tre andre dele af Ulvshale forsvarsværk: redouten 050510-102, skyttegraven 050510-108 og det ydre værk 050510-109. Ulvshale forsvarsværk indgik i det samlede sø- og kystforsvar under Englandskrigene efter flåden mistedes i 1807 og blev erstattet af kanonbåde og kystskanser. De tre mandskabsbygninger til hver 40 mand var to jordhytter til soldater og en bræddebeklædt hytte til officerer og om sommeren også til kanonbådsmandskab. Mandskabsbygningerne formodes anlagt i 1808. De er beskrevet i Ole L. Frantzen's artikel "Skanser i Storstrøms Amt 1643-1814" i Kulturhistoriske Studier 2002, s. 95.*

Museets undersøgelse (Fund og Fortidsminder).

Forfatter

Luftarkæolog og medlem af Kalundborg Arkæologi Forening og Lejre – Arkæologisk Forening.

Jens.k.nielsen@godmail.dk.

JULEFROKOST

Lørdag d. 25. november

Kl. 14:00 – Overlevelsestur fra Kalundborg Museum.

Kl. 17:00 – Julefrokost i Kalundborg Museums foredragssal.

Vi har efterhånden rigtig mange års tradition for, at de hårdføre før den årlige julefrokost drager ud på en mere eller mindre udfordrende og strabadserende overlevelsestur et eller andet sted i det ganske danske land. Denne gode tradition fører vi naturligvis videre. Undervejs vil der blive serveret kaffe, kage og rom, som er inkluderet i deltagerprisen.

Vi har ligeledes en mangeårig tradition for et pakkespil, og i den forbindelse bedes deltagerne møde op med en pakke med et morsomt eller interessant indhold, som vi kan spille om.

Som alle ved, er alting stadig dyrt. Bestyrelsen har derfor igen i år sat prisen for at deltage til kr. 200. Beløbet dækker for forplejning på overlevelsesturen, mad og diverse drikkevarer til julefrokosten samt efterfølgende kaffe og kage. Det forventes, at julefrokosten giver et mindre underskud, der ligesom de tidligere år dækkes af foreningens beholdning.

Der er tilmelding til formand Helle Gjøl senest lørdag d. 18.
november 2022.

morgjol@gmail.com

